

EDUCATIEF BEZOEK SECUNDAIR ONDERWIJS BELEVINGSCENTRUM '14 – '18, TILDONK

VOORBEREIDING IN DE KLAS

De focus van het belevingscentrum '14 – '18 ligt op het leven tijdens de Eerste Wereldoorlog. Wat waren de gevolgen van de bezetting voor de gewone mensen? Hoe (over)leefden ze in bezet gebied? Toch is het goed dat de jongeren vooraf ook kennismaken met het grotere geheel en weten waarom en hoe de Eerste Wereldoorlog is ontstaan en op welke manier de streek rond Tildonk én het klooster, waarin het belevingscentrum is gevestigd, erbij betrokken zijn geraakt.

De animatiefilm uit het belevingscentrum is hiervoor het aangewezen instrument. De film duurt 6 à 7 minuten en is te vinden op www.vlaamsbrabant14-18.be > publicaties > educatief aanbod voor de leerkracht. De begeleidende tekst bij de film is hieronder integraal opgenomen. Ook het klooster, waarin het belevingscentrum is ondergebracht, figureert in de film. Meer info over het klooster en zijn rol tijdens de Eerste Wereldoorlog is verderop te vinden.

Maar eerst de film. In de tekst is een kaart opgenomen, die de geallieerde mogendheden tegenover de centralen zet. Daarnaast gebruik je in de klas best een kaart van België om de troepenbewegingen te kunnen volgen.

'De oorlog begint

28 juni 1914. In Sarajevo wordt Franz Ferdinand vermoord, de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije. De dader komt uit Servië, de aartsvijand van Oostenrijk-Hongarije. De moord brengt een kettingreactie van dreigementen en ultimatus op gang. Duitsland steunt Oostenrijk. Rusland steunt Servië. Frankrijk steunt Rusland, en Groot-Brittannië steunt Frankrijk. Al gauw staan twee bondgenootschappen met getrokken messen tegenover elkaar.

Op 1 augustus, een maand na de moord in Sarajevo, verklaart Duitsland de oorlog aan Rusland. Het wil ook Frankrijk aanvallen, en eist daarom vrije doorgang door het neutrale België. Wanneer België weigert, steken Duitse troepen op 4 augustus de grens over. Zo begint een conflict dat vier jaar lang de hele aardbol in zijn greep zal houden: de Eerste Wereldoorlog.

Het beleg van Luik

Daags na de inval in België staan de Duitsers al voor de poorten van Luik. De stad wordt beschermd door een ring van twaalf gloednieuwe forten met metersdikke muren. Er is maar één kanon dat die muren kan slechten: een houwitser van het zwaarste kaliber, bijgenaamd Dikke Bertha. Maar het kost veel tijd om Dikke Bertha naar Luik te transporteren en in stelling te brengen. Daardoor loopt de Duitse opmars dagen vertraging op.

Duitsers in (Vlaams-)Brabant: Orsmaal

Terwijl Luik wordt belegerd, trekken andere Duitse eenheden verder naar het centrum van het land. Op 10 augustus botsen ze in het dorpje Orsmaal op Belgische troepen. Enkele tientallen soldaten verliezen het leven. Voor de streek is het de eerste kennismaking met de oorlog.

Francs-tireurs

In Orsmaal en omgeving vermoorden de Duitsers ook verschillende inwoners. De Duitse soldaten in België zijn doodsbang van francs-tireurs, gewapende burgers. In werkelijkheid zijn die er nauwelijks, maar uit angst nemen de Duitsers overal gruwelijke represailles. Ze steken dorpen en steden in brand, en ze vermoorden meer dan vijfduizend burgers.

De Slag der Zilveren Helmen

De Duitsers willen zo snel mogelijk naar Parijs, maar de Belgische weerstand is taaier dan verwacht. Op 12 augustus leveren ze slag bij Halen, aan de Gete. De Duitsers denken dat hun ruitery de klus wel even zal klaren, maar de Belgen pakken het slim aan: ze stijgen af en gaan in een hinderlaag liggen. Na afloop is het slagveld bezaaid met blinkende Duitse pinhelmen. Daarom spreken we sindsdien van de Slag der Zilveren Helmen.

Sint-Margriete-Houtem

Op 16 augustus valt het laatste fort van Luik. Nu hebben de Duitsers de handen vrij, en ze rukken massaal op naar het westen. In Sint-Margriete-Houtem, bij Tienen, liggen Belgische troepen klaar om hen op te vangen, maar die zijn niet opgewassen tegen de overmacht en worden snel teruggeslagen. Driehonderd Belgische soldaten sneuvelen.

De terugtrekking naar Antwerpen

Koning Albert beseft dat hij de Duitsers niet kan verslaan, en trekt zijn leger nog dezelfde dag terug naar Antwerpen. Antwerpen is nog beter verdedigd dan Luik. De stad ligt achter een dubbele gordel van forten. De koning hoopt dat de vijand daar zijn tanden op stuk zal bijten.

Aarschot

De Duitsers zetten de achtervolging in. Bij Aarschot leveren ze slag met de Belgische achterhoede. Daarna bezetten ze de stad. Die avond wordt op het marktplein een Duitse kolonel doodgeschoten. Waarschijnlijk is één van zijn eigen manschappen de dader, maar de Duitsers denken meteen aan francs-tireurs. Uit wraak branden ze honderden huizen plat en vermoorden ze meer dan 170 gewone mensen.

Leuven

Wat in Aarschot gebeurd is, gebeurt op 25 augustus ook in Leuven. Er vallen schoten, en de Duitsers nemen represailles. Een eenheid gaat de stad in en steekt meer dan duizend huizen in brand. Zelfs de middeleeuwse lakenhal, met z'n beroemde universiteitsbibliotheek, gaat in vlammen op. Meer dan 200 Leuvenaars komen om het leven.

Vluchtelingen

Het nieuws van de gruweldaden verspreidt zich als een lopend vuurtje. Honderdduizenden Belgen nemen het zekere voor het onzekere: ze rapen snel wat spullen bij elkaar en slaan op de vlucht. Ze gaan naar Engeland, Frankrijk of Nederland. De meeste vluchtelingen zullen pas weken of maanden later hun huis terugzien. Als dat tenminste nog overleefd staat.

De eerste uitval uit Antwerpen

Intussen rukken de Duitsers verder op naar de Franse grens. Koning Albert wil dat niet zomaar laten gebeuren, en stuurt zijn leger vanuit Antwerpen naar het zuiden om de vijand in de flank aan te vallen. Aan de Dijle, tussen Leuven en Mechelen, vechten 60.000 Belgen tegen 60.000 Duitsers. De veldslag duurt twee dagen. Dan trekken de Belgen zich moegestreden terug.

De tweede uitval uit Antwerpen

Begin september doet het Belgische leger opnieuw een uitval uit Antwerpen. Net zoals de eerste keer leveren ze slag in de streek van de Dijle. Alleen staan er dit keer nog meer soldaten tegenover elkaar: 85.000 Belgen en 130.000 Duitsers. Na vier dagen trekt koning Albert zijn leger terug.

Het beleg van Antwerpen

De Duitsers hebben er nu genoeg van en besluiten de Belgen te verdrijven uit Antwerpen. Hun hoofdkwartier vestigen ze hier: in het klooster van Tildonk. Na twee weken van bombardementen en beschietingen geeft Antwerpen zich over. Wat er nog rest van het Belgisch leger vlucht halsoverkop de Schelde over, naar het westen. Pas in de verste uithoek van het land, veilig achter de onder water gezette IJzervlakte, kunnen ze de Duitse opmars tot staan brengen.

De loopgravenoorlog

Vanaf november lopen de gevechten vast in de modder. Vier jaar lang zal de frontlijn min of meer dezelfde blijven: een litteken van 750 kilometer, van de Noordzee, dwars door Vlaanderen en Noord-Frankrijk, helemaal tot aan de Zwitserse grens. In het oosten is het front zelfs 1200 kilometer lang.

Tussen 1914 en 1918 zullen naar schatting 75 miljoen soldaten naar het front worden gestuurd. Bijna 10 miljoen van hen komen niet levend terug.

- Er zijn twee historische fietsroutes uitgewerkt die bovenstaand verhaal tastbaarder en concreter maken. De fietsroute Dijlelinie (91 km) en de route Getelinie (69 km) leiden de fietsers/jongeren langs plekken met een (veelal schokkend) oorlogsverleden dat te lezen is op de infoborden.
- Laat de jongeren in hun eigen familiegeschiedenis duiken. Kennen hun (over)grootouders nog verhalen van hun eigen grootouders over het leven tijdens de Eerste Wereldoorlog? Misschien moeten ze zelfs niet terug naar het verleden en zijn er bij hun klasgenoten jongeren die een onveilige situatie ontvlucht zijn en die kunnen vertellen over het leven in oorlogstijd.
- Voor je met de klas het belevingscentrum bezoekt, ga je best zelf al eens een kijkje nemen om er kennis te maken met de tentoonstelling en met het educatieve pakket. Je kan er gratis binnen met je lerarenkaart.
- Belicht kort de geschiedenis van het gebouw waarin het belevingscentrum is ondergebracht.

Begin 19de eeuw opent de pastoor van Tildonk in het gebouw een dorpsschool. Er komen ook een pensionaat voor tienermeisjes - onder wie veel meisjes uit Duitsland en Engeland - en een klooster voor de zusters ursulinen die er lesgeven in de school.

In augustus en september van 1914 komt het klooster zwaar onder vuur te liggen. Al die tijd blijven de zusters onderdak bieden aan vluchtelingen en verzorgen ze honderden gewonden in een inderhaast opgetrokken noodhospitaal. Eind september betreft generaal von Beseler met zijn gevolg enkele ruimtes en leidt hij vanuit het klooster de belegering van Antwerpen. Nadat ook de overgave van Antwerpen binnen de kloostermuren is geregeld, vertrekken de Duitsers weer.

- Om het bezoek vlot te laten beginnen, verdeel je de jongeren best al vooraf in groepjes van twee.